ВОЛЕЙБОЛ СПОРТ ТУРИДА АКМЕОЛОГИК ЁНДАШУВНИНГ САМАРАДОРЛИГИ

Шукурллаев Журабек Максадбаевич
ЧДПУ п.ф.ф.д. (PhD), доцент в/б.
Хабибуллаева Нафосат Хайрулла қизи
ЧДПУ Жисмоний маданият ҲҚС талабаси

Аннотация

Акмеологик ёндашув характерли бўлиб, уларнинг индивидуал жиҳатларини изоляция қилиш ва якка ҳолда, гуруҳли ўрганишга асосланган.

Annotation

The acmeological approach is characteristic, based on the isolation of their individual aspects and individual, group study.

Калит сўзлар: ёндашувлар, омиллар, тамойиллар, шакл, метод, восита, мазмун.

Keywords: approaches, factors, principles, form, method, tool, content.

Араб халифалигининг амалга оширган ижтимоий-сиёсий ислоҳотлари, ягона ислом динининг таркиб топиши маданий, маънавий ҳаётга ҳам таъсир этган. Ислом қадриятлари халқ маънавий ҳаётининг узвий қисми сифатида унинг турмуш тарзидан, хатти-ҳаракатидан муносиб ўрин олган эди. Ислом динида мусулмонлар жисмни тоза тутиш, дам олиш, болалами ёшликдан одобли бўлишга ўргатишга даъват қилинди. Лекин аёлламинг эркинлиги, очиқ юз билан юриши, аввалгидек эркаклар билан биргаликда тенг меҳнат қилиши, кураш, от ўйинларида беллашуви тақиқланган эди. VII-VIII асрларда Араб халифалигида илм-фан тараққиёти, ижтимоийиқтисодий юксалиш Мовароуннаҳр ва Хуросонда IX асрларга келиб маънавий кўтарилиш - «Шарқ Ренессанси» - Уйғониш даврини бошлаб берди. Халифа Хорун ар-Рашид (786-833) ва унинг ўғли Маъмун даврида Баг'додда “Байтул ҳикма” (Донишниандлик уйи) Академнияси ташкил этилган. Бутун Шаркда бўлгани каби Мовароуннаҳрда ҳам илм-фан ва маърифат соҳасида ўз хизматлари билан дунёга машҳур бўлган Ал-Хоразмий, Абу Наср Форобий, Аҳмад Фарғоний, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино каби қомусий олимлар ижод қилганлар.

VII-VIII асрларда Араб халифалигида илм-фан тараққиёти, ижтимоийиқтисодий юксалиш Мовароуннаҳр ва Хуросонда ИХ асрларга келиб маънавий кўтарилиш - «Шарқ Ренессанси» - Уйғониш даврини бошлаб берди. Халифа Хорун ар-Рашид (786-833) ва унинг ўғли Маъмун даврида Баг'додда

“Байтул ҳикма” (Донишниандлик уйи) Академнияси ташкил этилган. Бутун Шаркда бўлгани каби Моварounнаҳрда ҳам илм-фан ва маърифат соҳасида ўз хизматлари билан дунёга машҳур бўлган ал-Хоразмий, Абу Наср Форобий, Аҳмад Фарғоний, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино каби қомусий олимлар ижод қилганлар.

Форобийнинг таълим-тарбия йўллари, усуллари, воситалари ҳақидаги қарашлари ҳам қимматлидир. У инсонда гўзал фазилатлар икки йўл - таълим ва тарбия билан ҳосил қилинади, деган. Таълим назарий фазилатларни бирлаштирса, тарбия эса туғма фазилат - назарий билимлар ва амалий касб-ҳунар, хулқ-одоб фазилатларини бирлаштиради, таълим ва ўрганиш билан, тарбия эса амалий иш, тажриба билан амалга оширилади, деган. Инсоннинг камолотга етишида ҳам ақлий, ҳам ахлоқий тарбиянинг o'заро алоқаси муҳим аҳамият касб этади. Форобий тавсия этган таълим ва тарбия усуллари ҳозирги даврда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган.

Берунийнинг асарларида, ўқувчига билим беришда:

- ўқувчини зериктирмаслик;
- билим беришда бир хил нарсани ёки бир хил фанни ўргатавермаслик;
- узвийлик, изчиллик;
- янги мазвулами қизиқарли, кўргазмали баён этиш каби жиҳатларга эътибор бериш кераклиги уктирилади.

Шунинг учун спортнинг юқори натижалари тўғрисида тўпланган илмий ва амалий билимлар жуда тарқоқ, тартибсиз ва қарама-қаршидир, уларнинг o'зига хослиги ва тузилиши аниқланмаган. Инсоннинг спортдаги максимал ютуқлари муаммосининг назарий-услубий, психологик, тиббий-биологик, педагогик, метрологик ва бошқа кўплаб жиҳатларини қамраб олувчи билимларнинг нотекис ривожланиши мавжуд.

Берунийнинг илмий билимларни эгаллаш йўллари, усуллари ҳақидаги фикрлари ҳозирги давр учун ҳам долзарбдир.

Ибн Сино фаолияти ва тажрибалари асосида болалик, усмирлик, йигитлик ... ий-

педагогик таълим мероси жаҳон халқлари жисмоний маданияти ривожланишига катта ҳисса қўшган. Ибн Сино «Бадантарбия кишини чуқур ва кетма-кет нафас олишга мажбур қилувчи ихтиёрий ҳаракат», деб таъриф берган. Ибн Синонинг таъкидлашича, бадантарбия билан машғул бўлмай қўйган киши ингиеҳка оғриқ (аъзоламинг торайиши) касалига учрайди, чунки ҳаракатсизлик натижасида унинг аъзолари заифлашади. У бадантарбия турларини асосан икки гуруҳга ажратган:

Беруний фикрича, ахлоқийлик инсоннинг энг асосий сифати бўлиши керак. Бу хислат бирданига таркиб топмайди. У кишиларнинг ўзаро мулоқоти, ижтимоий муҳит - жамият тараққиёти жараёнида таркиб топади, деган. Беруний инсон камолотида уч нарса муҳимлигини таъкидлайди: ирсият, муҳит, тарбия. Бу ҳозирги давр педагогикасида ҳам эътироф этилган.

Ибн Сино ўз асарларида жисмоний машқлар кишининг ёшига, жинсига, соғиғи, саломатлигига ва касаллигига қараб, турлича шакл ва услубларда ўтказиш кераклиги ҳақидаги тавсиялари жуда муҳимдир.

1) одамнинг иш жараёнларида қиладиган ҳаракатлари;

2) махсус бадантарбия ҳаракатлари.

Бундан ташқари, бадантарбия билан боғлиқ уқалашлар тўғрисида ҳам таълим берган:

1) бадантарбияга тайёрловчи уқалаш;

2) бадантарбиядан кейин қилинадиган уқалаш.

Мавжуд муаммоли вазият инсоннинг турли спорт турлари бўйича энг юқори ютуқлари, уларни та'минлайдиган шартлар, омиллар ва шарт-шароитларни яхлит билиш учун махсус ташкил этилган услубий ёндашувларнинг ёмон ишлаб чиқилишининг натижасидир. Айнан шу ҳолат зудлик билан волейбол спорт назариясининг ушбу соҳасини чуқурлаштириш ва кенгайтириш учун тизимли тадқиқотларни талаб қилади, спорт ютуқларининг индивидуал жиҳатлари ҳақидаги турли ма'лумотларни улар ҳақидаги илмий билимлар тизимига бирлаштириш. Бироқ ҳозиргача илмий-услубий адабиётларда умуман спорт ютуқлари муаммолари атрофлича ўрганиладиган илмий ишлар жуда кам. Буларнинг барчаси ушбу акмеологик ёндашувнинг долзарблигини белгилайди.

Шундай қилиб, волейбол спорт тури бо'йича спортчиларнинг энг юқори ва рекорд натижаларга эришиш жараёнларини бошқариш усуллари ва технологияси тўғрисида янги, чуқурроқ ва тўлиқроқ билимларга объектив равишда шошилинч эҳтиёж ва ушбу бо'лимнинг ҳозирги ҳолатидан келиб чиқиб тизимли равишда шакллантириш механизмларини ислаб чиқиш зарур.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Утепбергенов А.К, Шукруллаев Ж.М. Особенности акмеологического подхода и системы дидактического обоснования развития физических качеств у школников средствами волейболного. Экономика и сотсиум №3(82) 2021.

2. Шукурллаев Ж.М. Ўқувчи ёшларни волейбол спорт турига танлаб олишнинг методик хусусиятлари. АСАДЕМИС РЕСЕАРЧ ин ЭДУСАТИОНАЛ ССИЕНСЕС. №.1. 2020 2-октябр.

3. Шукурллаев Ж.М. Бошланғич синф ўқувчиларини волейбол спорт турига саралаб олиш усулларини такомиллаштириш. “Бошланғич таълимни компетенсиявий ташкил этиш: назария ва амалиёт” мавзусидаги онлайн ҳалқаро илмий-назарий анжуман. 2020-йил 28-апрел.

4. Жисмоний тарбия ва спорт журнали. 2018-йил.

5. Шукруллаев Журабек Мақсадбаевич. Волейбол спорт тури воситасида мактаб ўқувчиларида жисмоний сифатларни ривожлантиришда акмеологик ёндашувнинг дидактик имкониятлари. Халқ таълими. № 5 2021 йил 28-30-бет.

7. Шукруллаев Журабек Мақсадбаевич. Кластер ёндашув асосида волейболчиларнинг жисмоний кўрсаткичларини ривожлантириш. Халқ таълими. № 5 2021 йил 57-59-бет.

8. Худойназарова, Г. М. "ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ФИЗКУЛЬТУРЫ (НА ПРИМЕРЕ ШКОЛЫ)." Экономика и социум 4-2 (107) (2023): 783-786.

9. Mirxojitdinovna, Xudoynazarova Gullola. "WAYS TO DEVELOP DIGITAL MARKETING IN THE FIELD OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN UZBEKISTAN." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603 11.12 (2022): 113-116.

10.Ziyayev, Abdurakhmon. "SPORTS TOURISM AS A MODULE OF ELECTIVE COURSES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCIENCES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS." *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi* 6 (2023): 707-712.

11.Abdullayev, Rustam. "INDICATORS OF CRITERIA FOR EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF FORENSIC SUPPORT FOR THE INSPECTION OF THE SCENE." ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ. 2022.

12.Араббоев, К. Т., and Е. Я. Михайлова. "ОБОСНОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ФАКУЛЬТЕТА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ПОСРЕДСТВОМ ТЕХНОЛОГИЙ

ИНТЕГРИРОВАННОГО МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ." Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi 7 (2023): 753-757.945825205

13.Abdumalikovich, Umarov Abdusamat. "Biomechanics Of Running Step Technique." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.11 (2022): 87-91.

14.Khatamov, Zafarjon. "METHODOLOGICAL JUSTIFICATION OF THE MAIN DIRECTIONS OF